

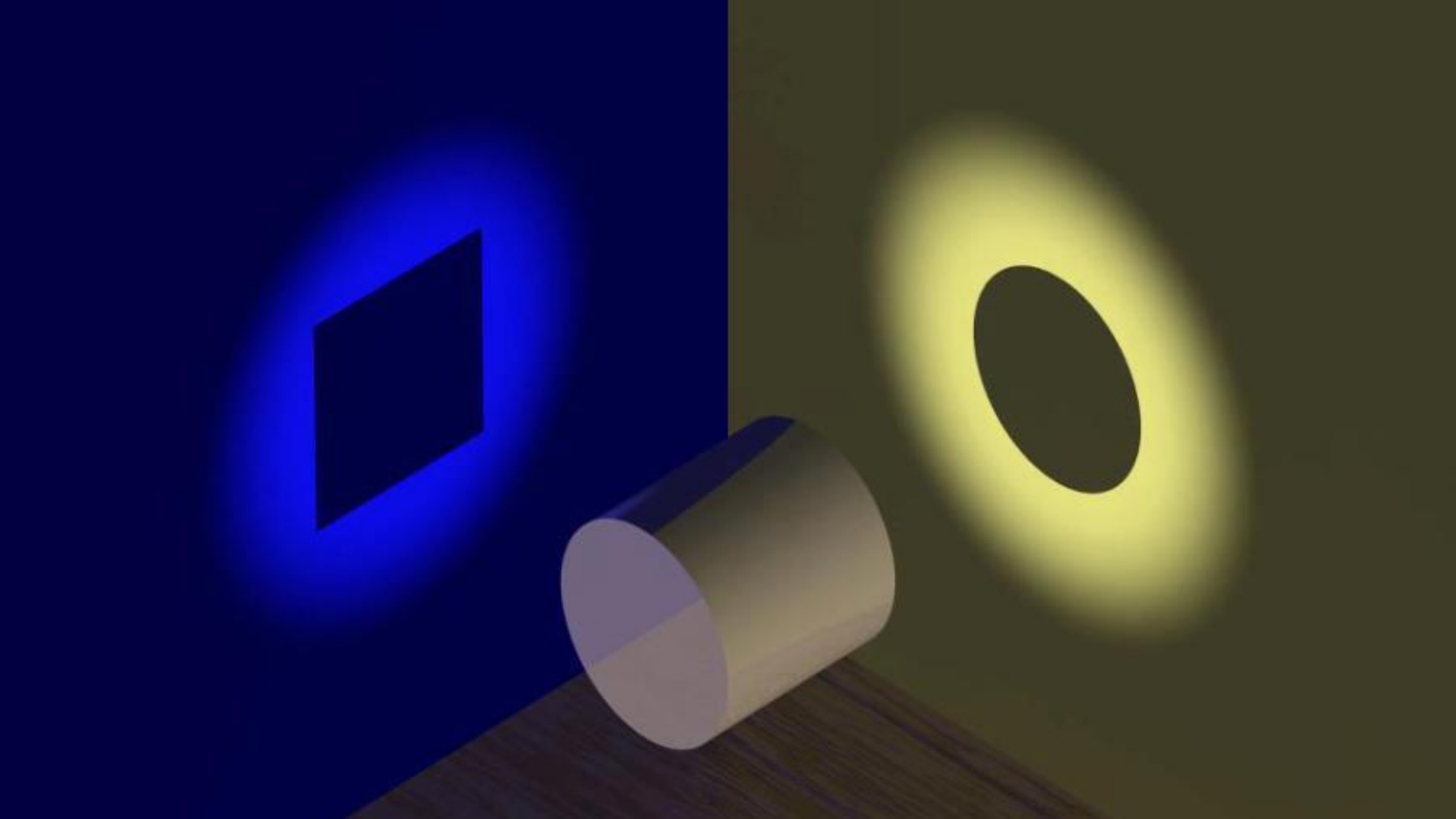
Ekonomikas ministrija

KĀ LATVIJAS JAUNIEŠU STUDIJU IZVĒLE IETEKMĒ TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBU ILGTERMIŅĀ?

JĀNIS SALMIŅŠ

Ekonomikas ministrijas
Analītikas dienesta vadītājas vietnieks

2020.gada janvāris

Ekonomikas ministrija

DARBA TIRGŪ SAGLABĀSIES SPRIEDZE – DARBASPĒKA NEPIETIEKAMĪBA KĻŪS IZTEIKTĀKA

NODARBINĀTO
SKAITS

909 tūkst.

EKONOMISKI AKTĪVO
IEDZĪVOTĀJU SKAITS

-1,1%

BEZDARBS

6,3%

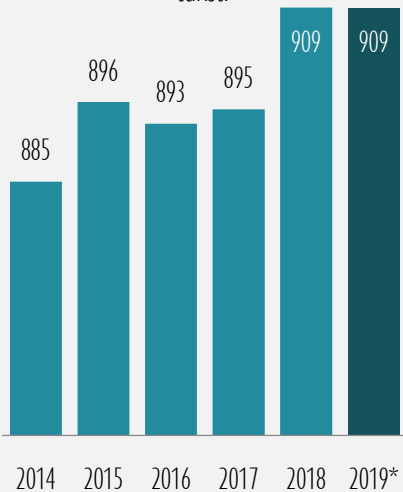
VAKANČU SKAITS

29 tūkst.

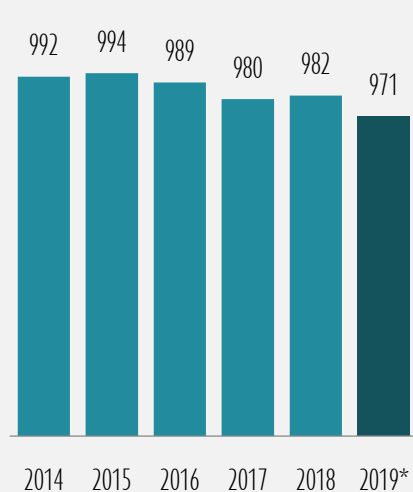
DARBA ALGA

+7,5%

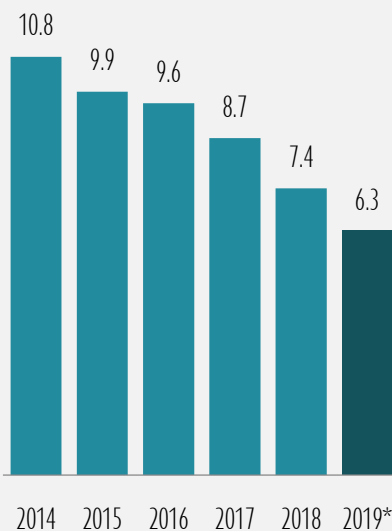
Nodarbināto iedzīvotāju skaits,
tūkst.

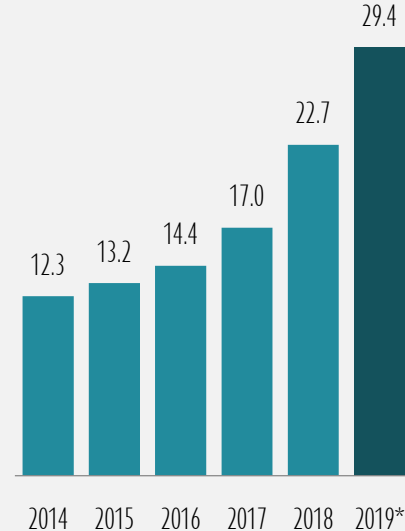
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits,
tūkst.

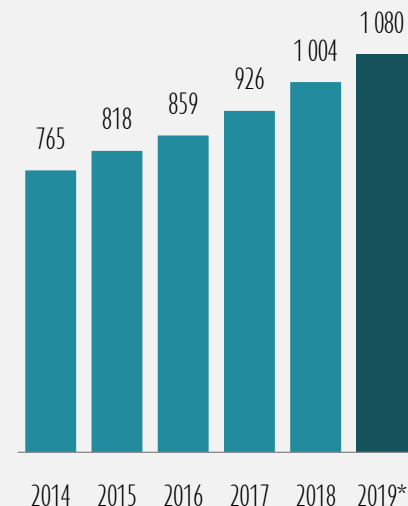
Bezdarba līmenis, %

Brīvo darbavietu skaits, tūkst

Vidējā bruto darba alga, EUR

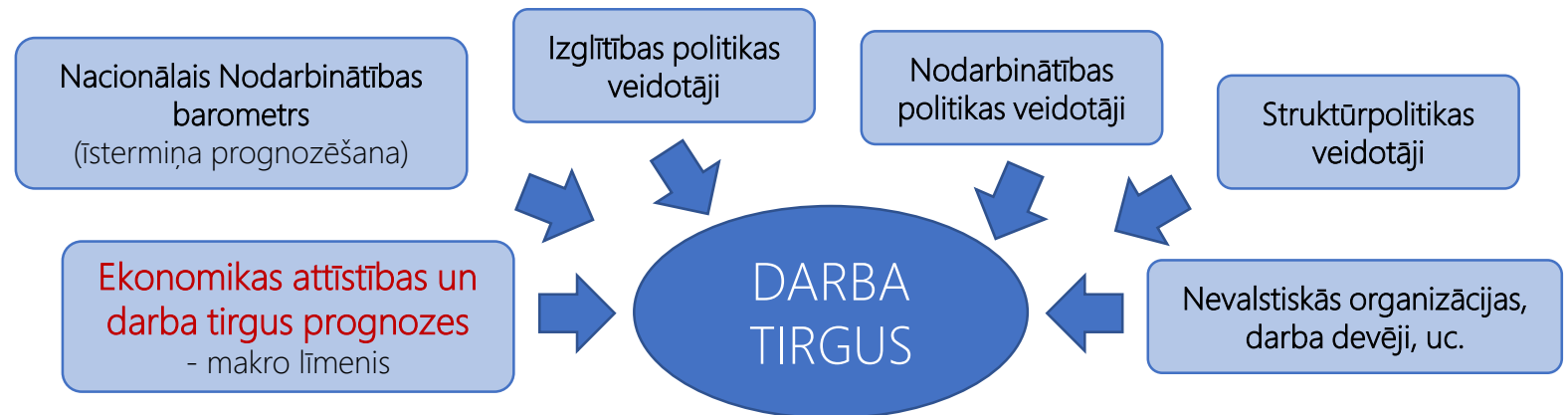
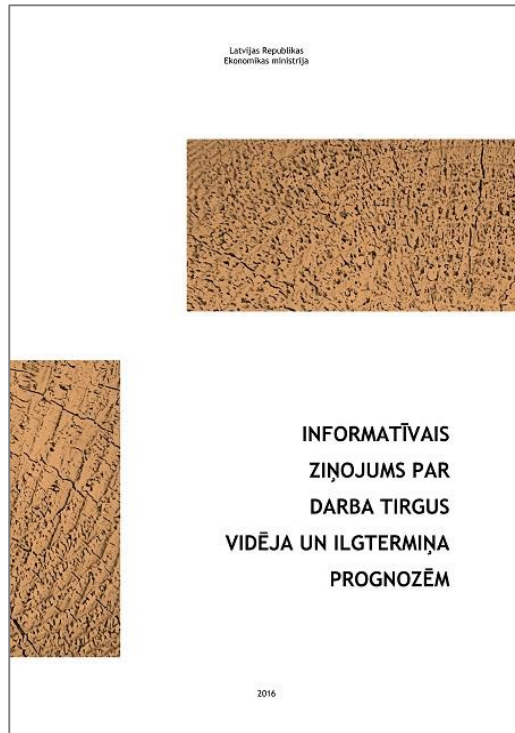

EM DARBA TIRGUS PROGNOZES

Darba tirgus prognozes tiek izstrādātas kopš 2008. gada, sākot ar 2012. gadu arī ilgtermiņa darba tirgus prognozes un demogrāfijas prognozes

Reizi 2 gados MK tiek iesniegts *Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*

- **EM darba tirgus prognozes ir viens no instrumentiem**, kas ļauj priekšlaicīgi paredzēt darba tirgus neatbilstību veidošanos nākotnē. Tās parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences un **iespējamos riskus**, saglabājoties esošai izglītības sistēmai un izglītības piedāvājuma struktūrai.

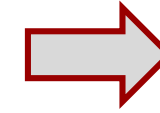
Ekonomikas ministrija

MĒRĶIS – PANĀKT STRAUJĀKU EKONOMIKAS IZAUGSMI UN IEDZĪVOTĀJU DZĪVES LĪMEŅA UZLABOŠANOS

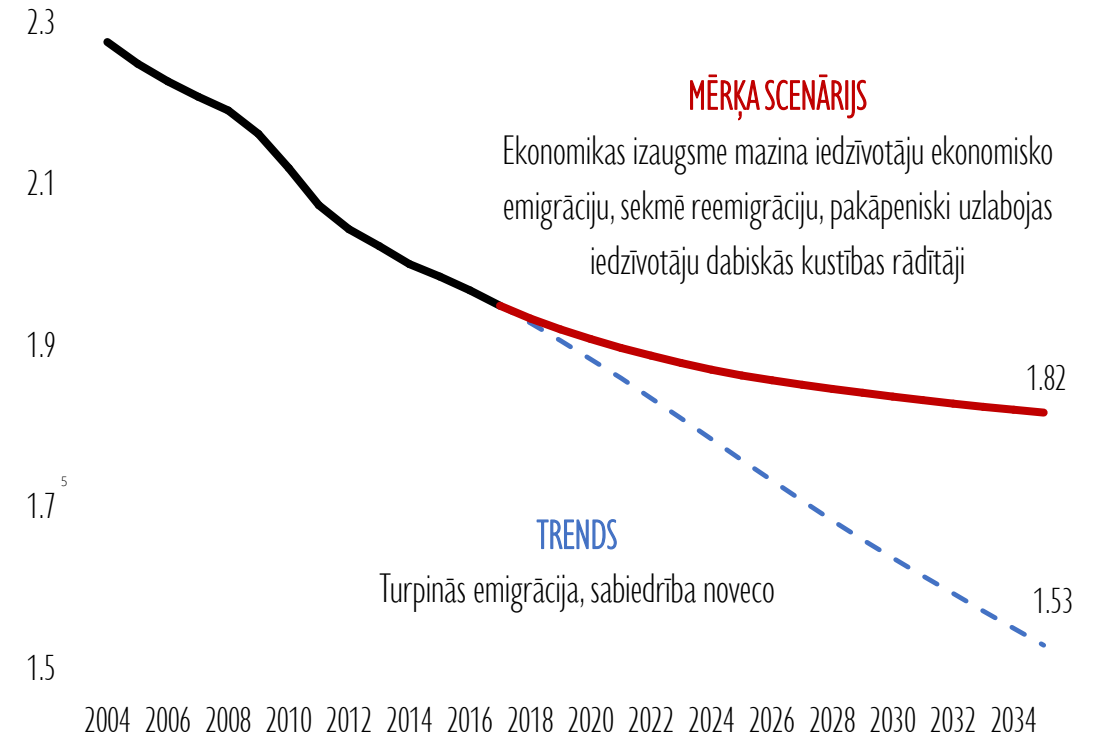
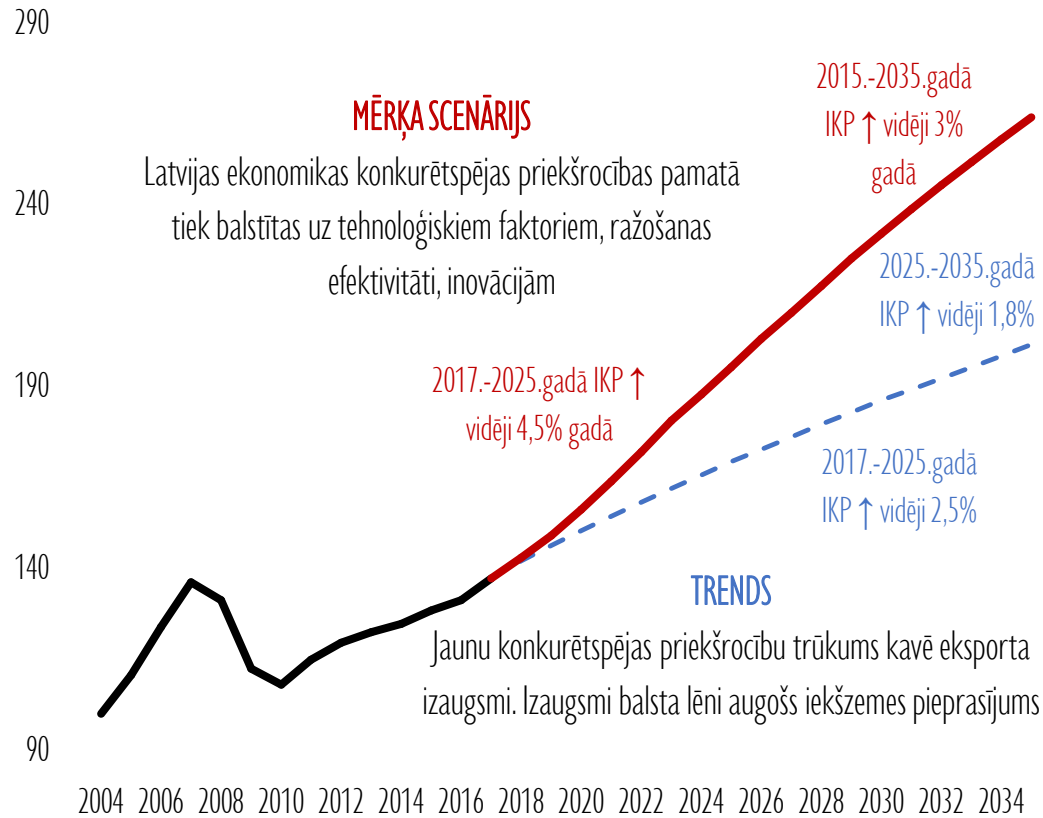
IKP

Salīdzināmās cenās, 2004.gads = 100

EKONOMIKAS IZAUGSME KĀ GALVENAIS FAKTORS DEMOGRĀFISKĀS SITUĀCIJAS UZLABOŠANAI

Iedzīvotāju skaits milj.

Avots: CSP, EM prognozes (2018)

Ekonomikas ministrija

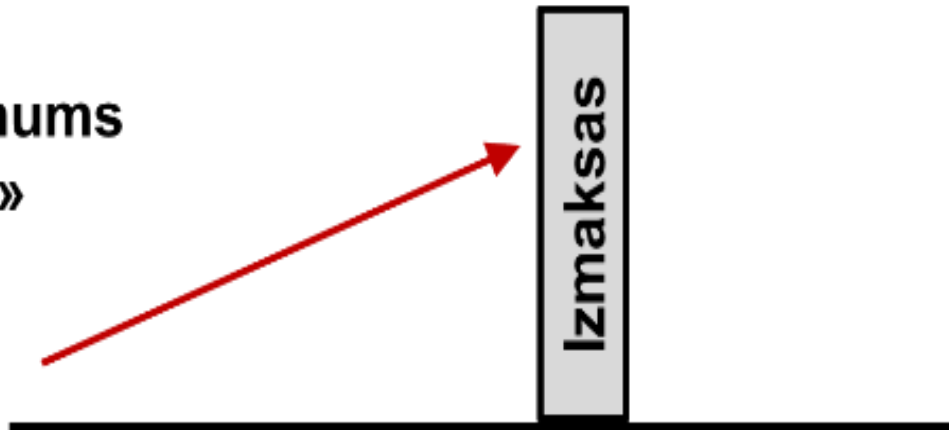
IZMAKSU KĀPUMS IR NEIZBĒGAMS – ĪSTERMIŅA PASĀKUMI DOD ATELPU, BET NERISINA PROBLĒMU

Darbaspēka trūkumam ir 2 galvenie iemesli:

- zems atalgojums neproduktīvās nozarēs un darbiniekiem nav motivācija šādus darbus veikt
- zināšanu un tehnoloģiju ietilpīgās nozarēs iztrūkst atbilstoši augsti kvalificēti speciālisti.

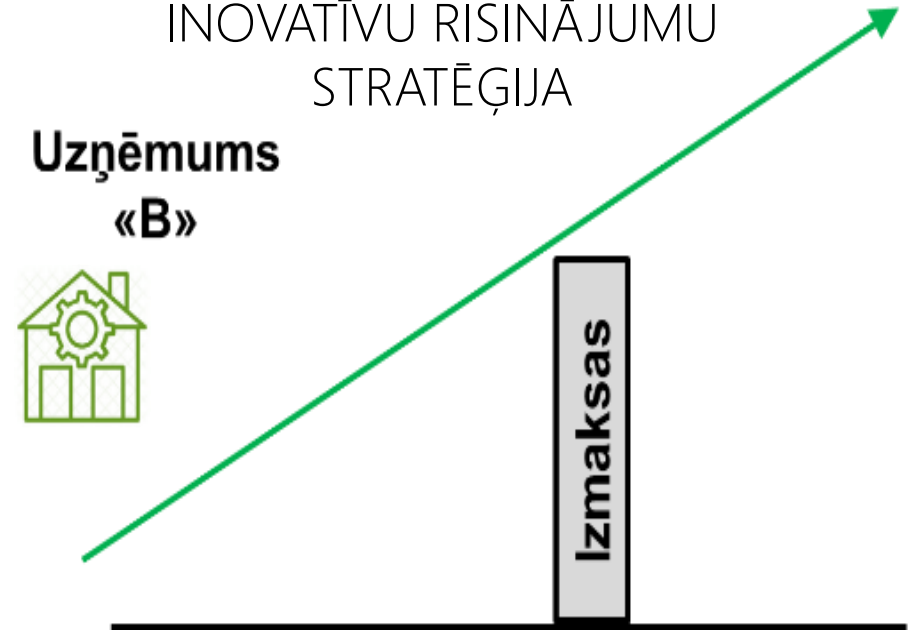

RESURSU IZMAKSU
MAZINĀŠANAS
STRATĒGIJA

Uzņēmums
«A»

TEHNOLOĢIJU UN
INOVATĪVU RISINĀJUMU
STRATĒGIJA

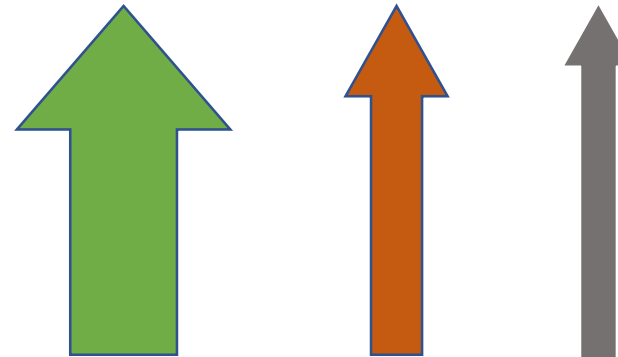
Uzņēmums
«B»

Ekonomikas ministrija

LATVIJAS DARBA TIRGUS 2019.GADĀ

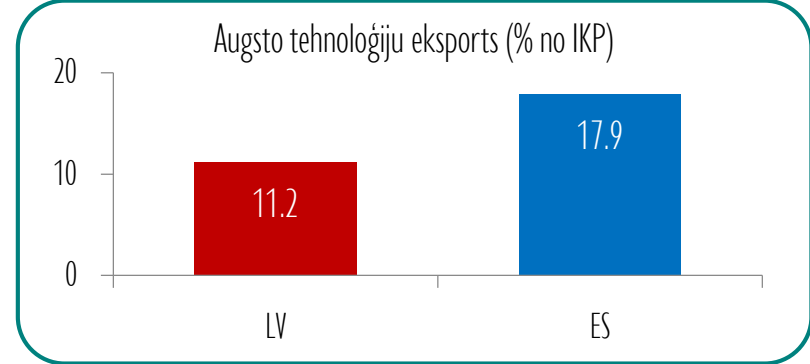
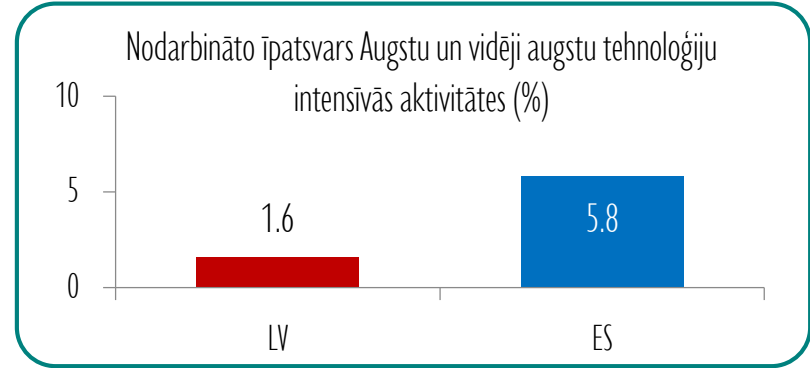
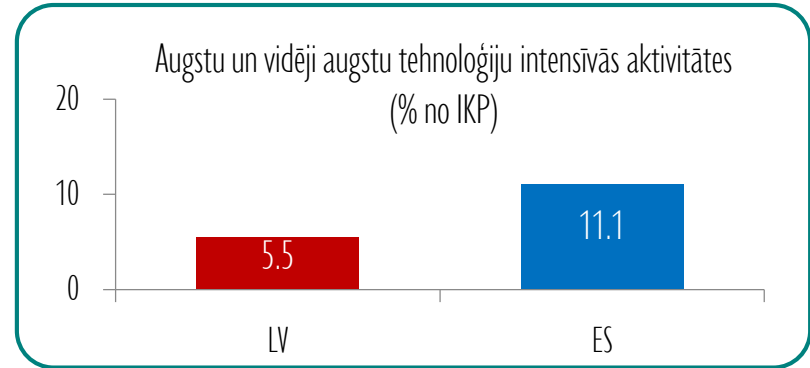
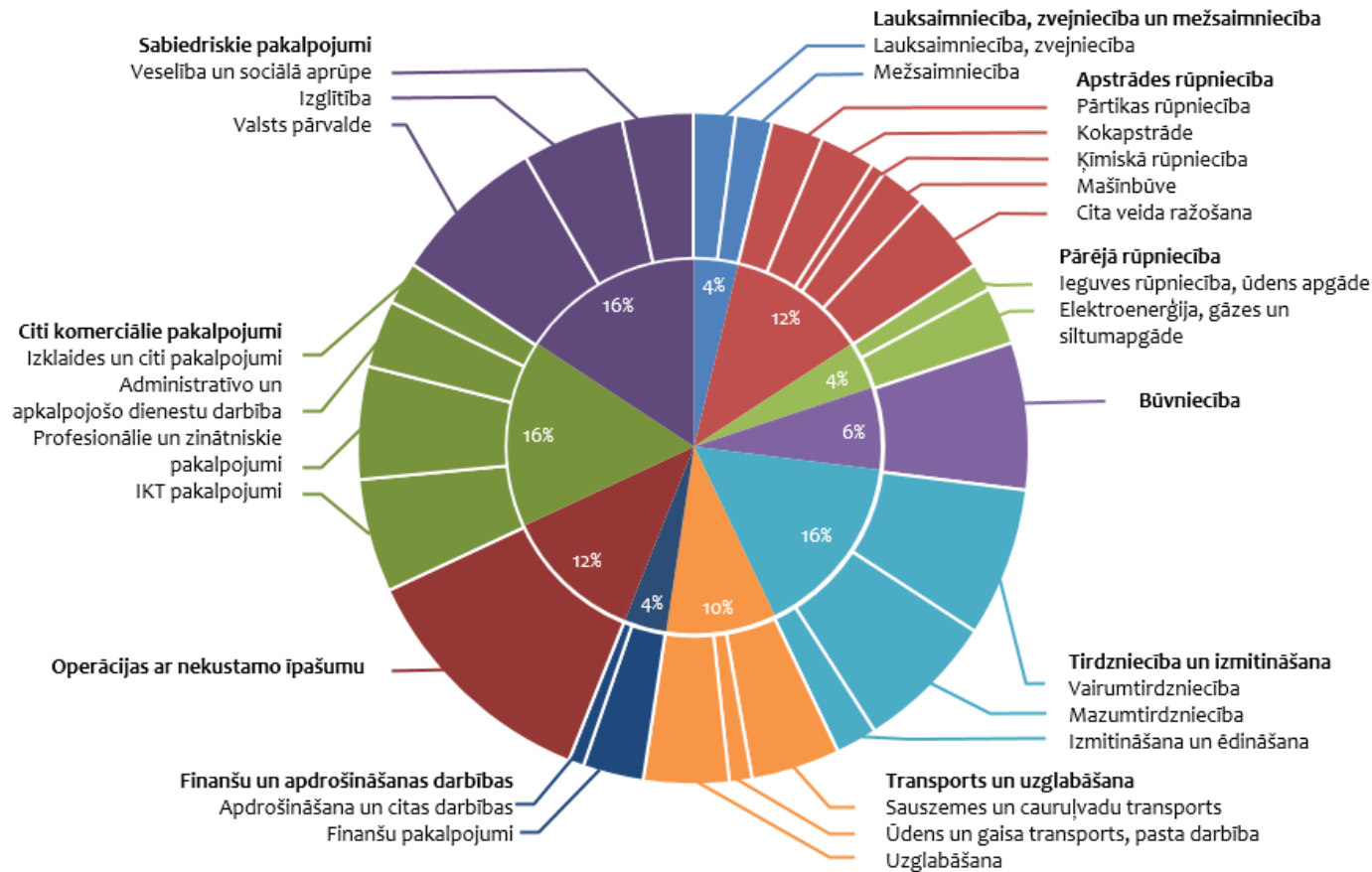
Darbaspēka rezerves

Ekonomikas ministrija

EKONOMIKAS STRUKTŪRĀ DOMINĒ ZEMAS PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS AKTIVITĀTES

Pievienotās vērtības struktūra
2018.gadā, procentos

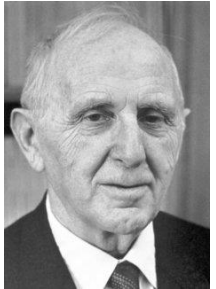

Ekonomikas ministrija

MAKROEKONOMIKAS TEORIJA – NOZARU STRUKTŪRAI IR JĀMAINĀS

“Nav iespējams sasniegt augstus izaugsmes rādītājus uz vienu iedzīvotāju vai uz vienu strādājošo, ja nenotiek būtiskas pārmaiņas nozaru struktūrā”

– *Simon Kutznets (1979)*

JAUNĀS STRUKTURĀLĀS EKONOMIKAS PAMATKONCEPTS

- Tautsaimniecības nozaru struktūru nosaka esošo resursu daudzums, kvalitāte un struktūra (pamatnosacījumi (*endowment*): darbs, kapitāls, dabas resursi)
- Pamatnosacījumi nosaka ekonomikas kopējos ienākumus un ražošanas faktoru relatīvās cenas (salīdzinošās konkurētspējas priekšrocības) => Optimālā nozaru struktūra (*endogēna*)
- **Nozaru struktūra ir atkarīga no valsts attīstības līmeņa un ar laiku mainās**
- Tautsaimniecības struktūra un proporcijas ir katrā valstī atšķirīgas. Tas ir atkarīgs no vairākiem apstākļiem, tādiem kā attīstības līmenis, integrācijas pasaules tirgos, zinātniski tehnisko un sociālo procesu attīstības īpatnībām, dažādiem vēsturiskiem apstākļiem, iedzīvotāju mentalitātes u.c.
- Šie apstākļi nosaka arī katras valsts īstenotās struktūrpolitikas savdabīgumu

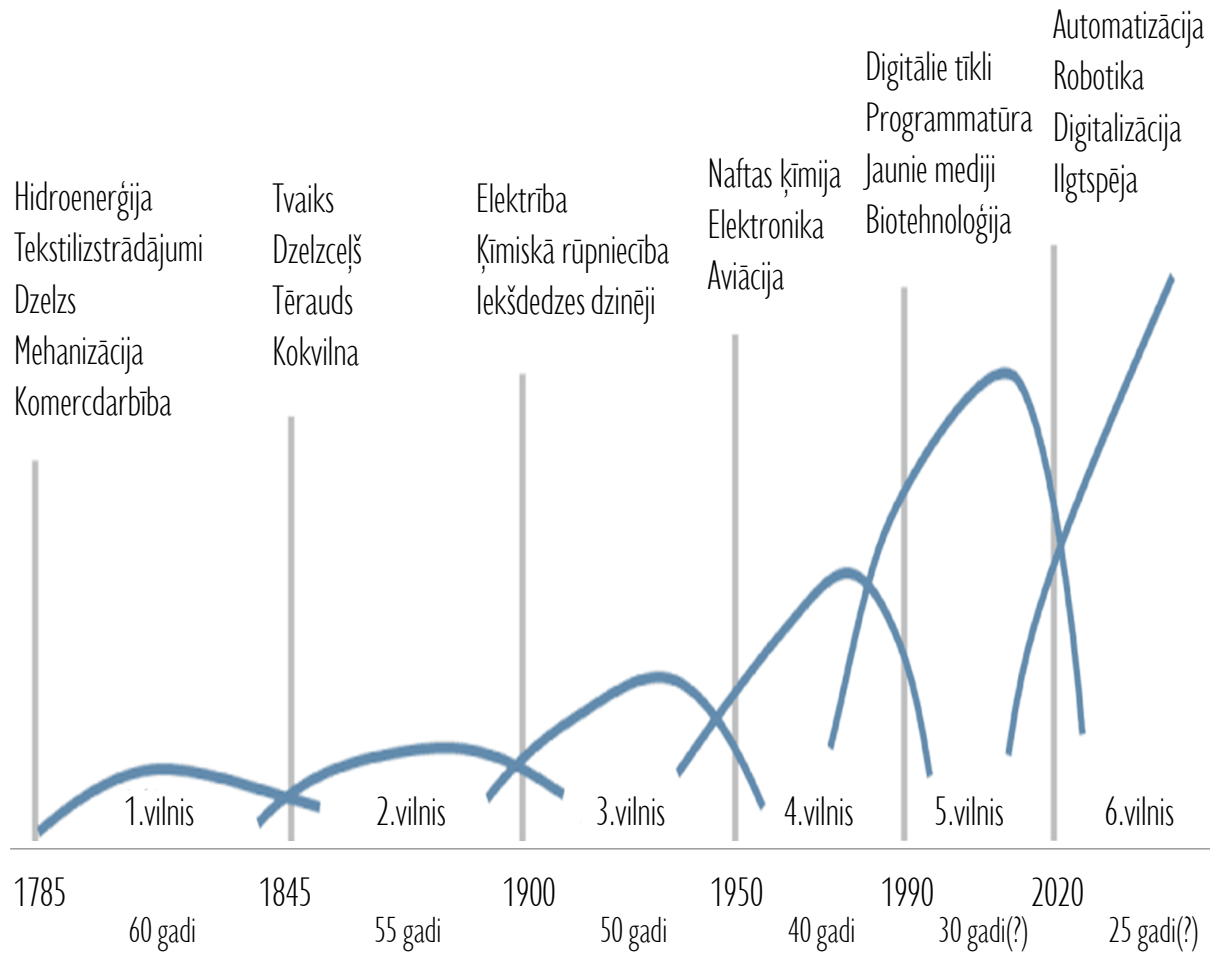
– *Jastin Yifu Lin (2010)*

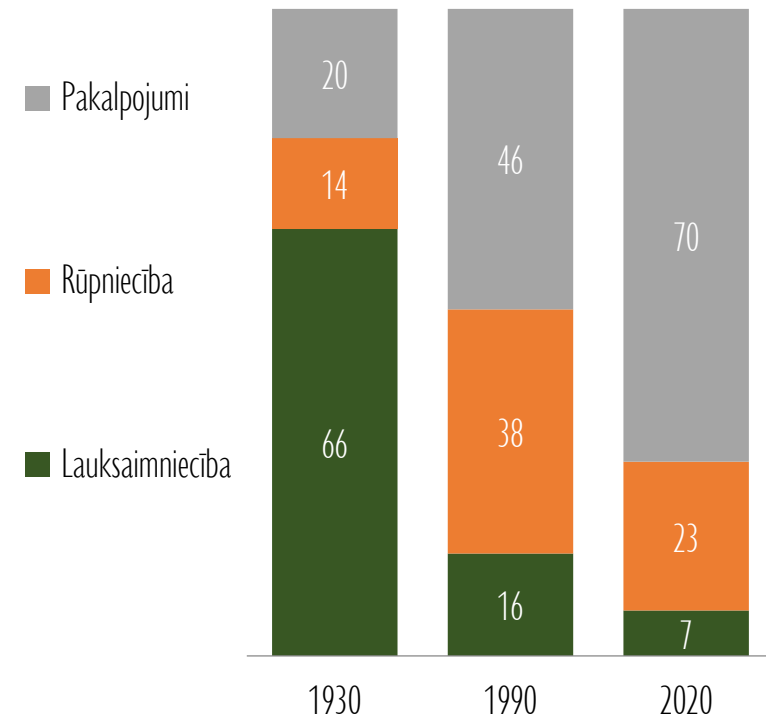

Ekonomikas ministrija

EKONOMIKAS PARADIGMAS MAINĀS UN IZMAIŅAS NOTIEK AIZVIEN STRAUJĀK

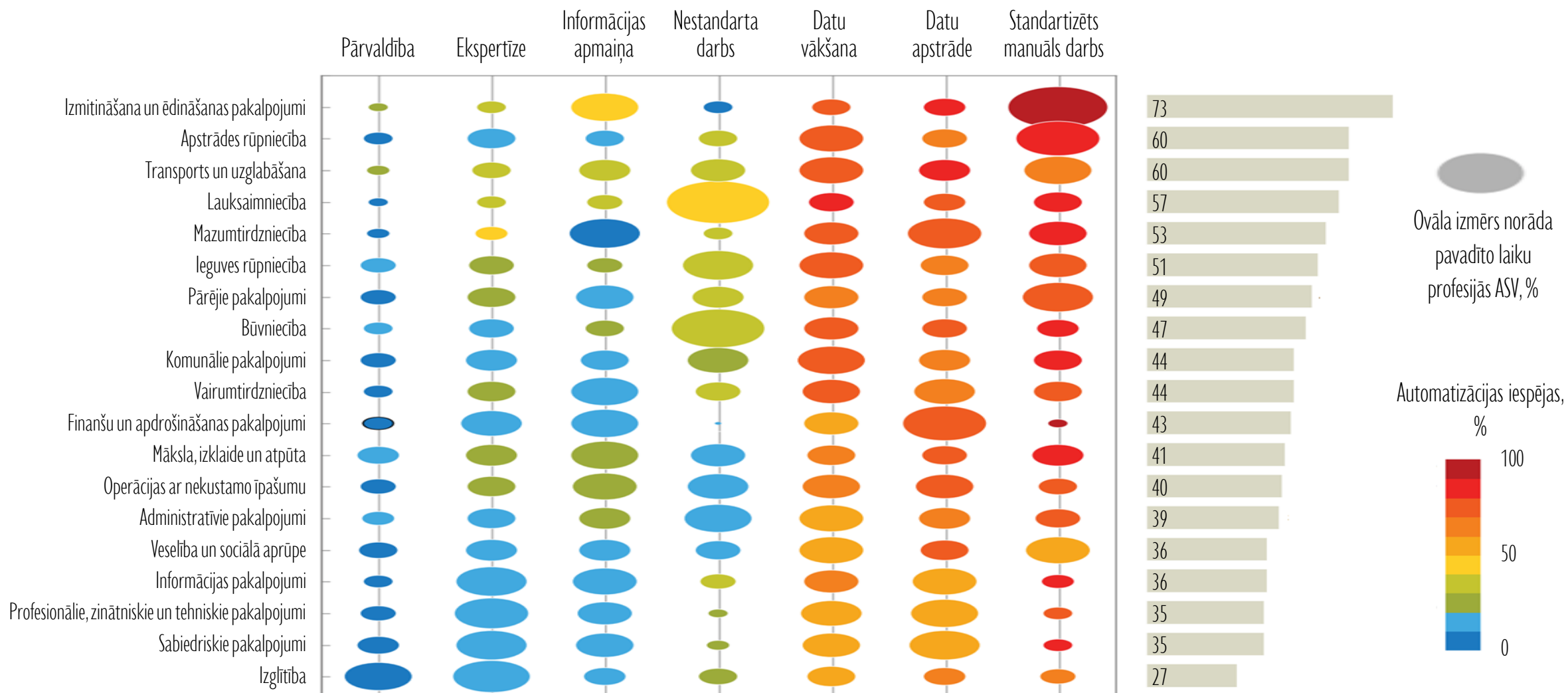
Nodarbināto struktūra Latvijā

Ekonomikas ministrija

DARBU AUTOMATIZĀCIJAS POTENCIĀLS NOZARĒS

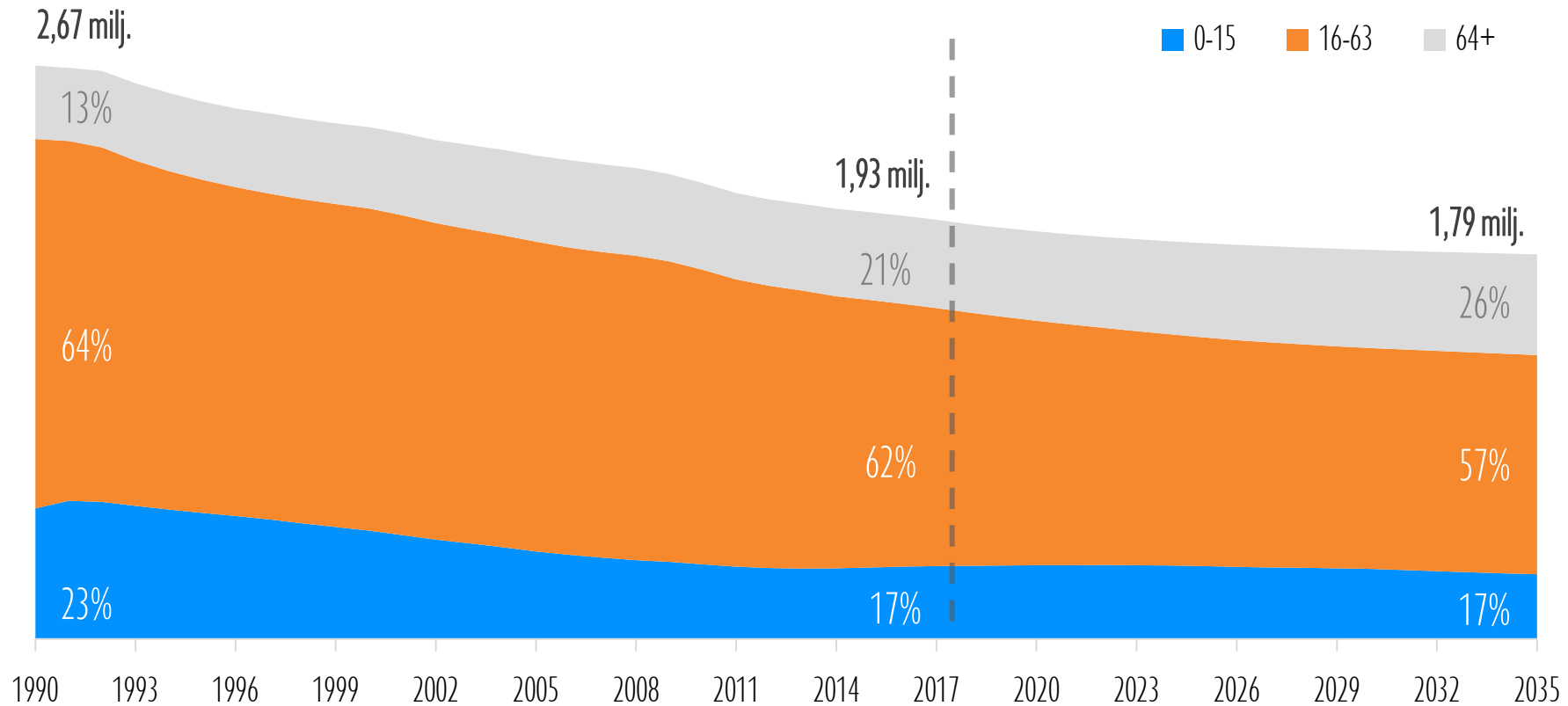
Avots: McKinsey, ASV Darba statistikas birojs

Ekonomikas ministrija

DARBA TIRGU ARVIEN VAIRĀK IETEKMĒS DARBASPĒKA NOVECOŠANĀS

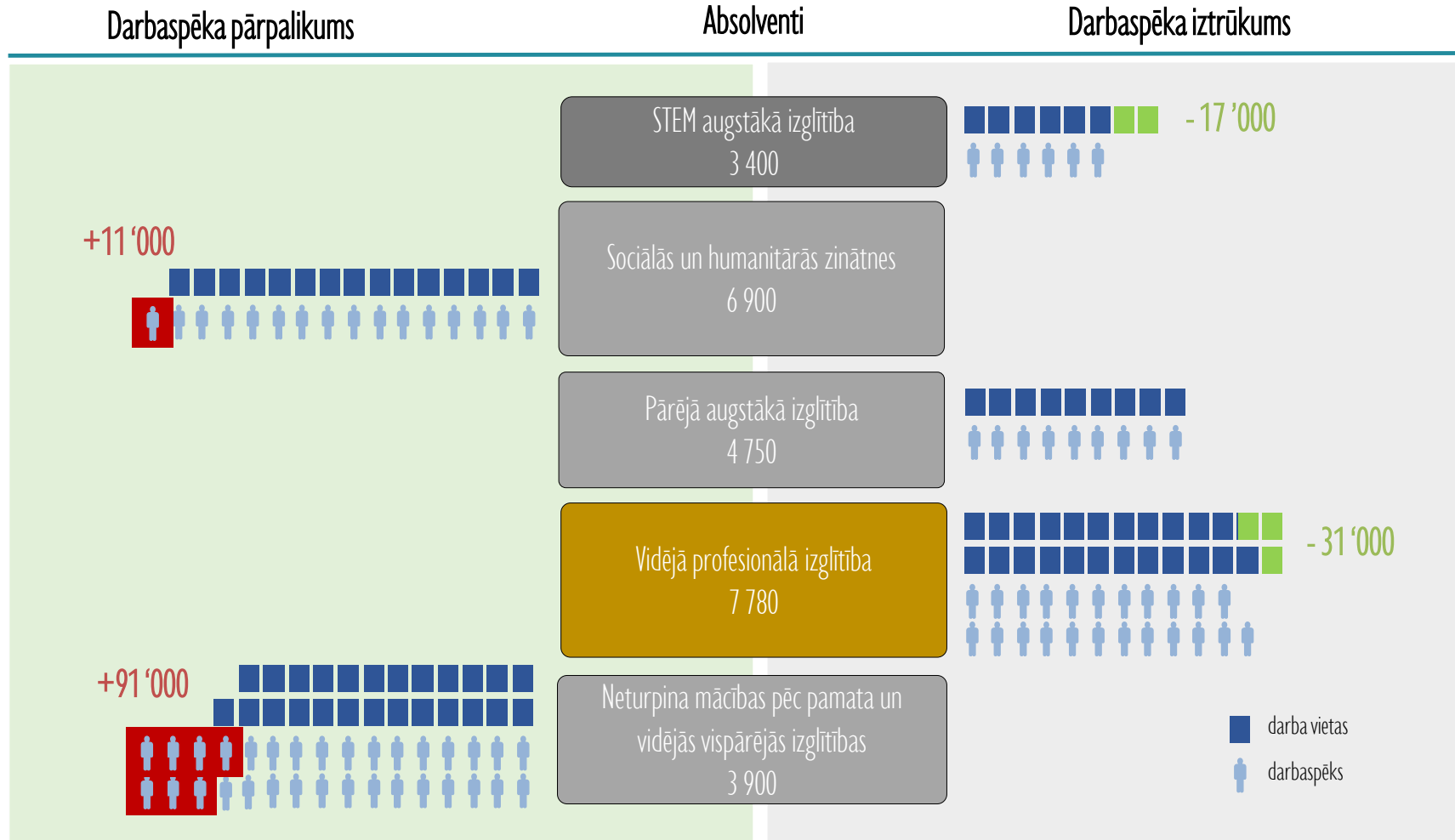
Iedzīvotāju skaits, milj.

IZGLĪTĪBAS SISTĒMA UN DARBA TIRGUS DISPROPORCIJAS

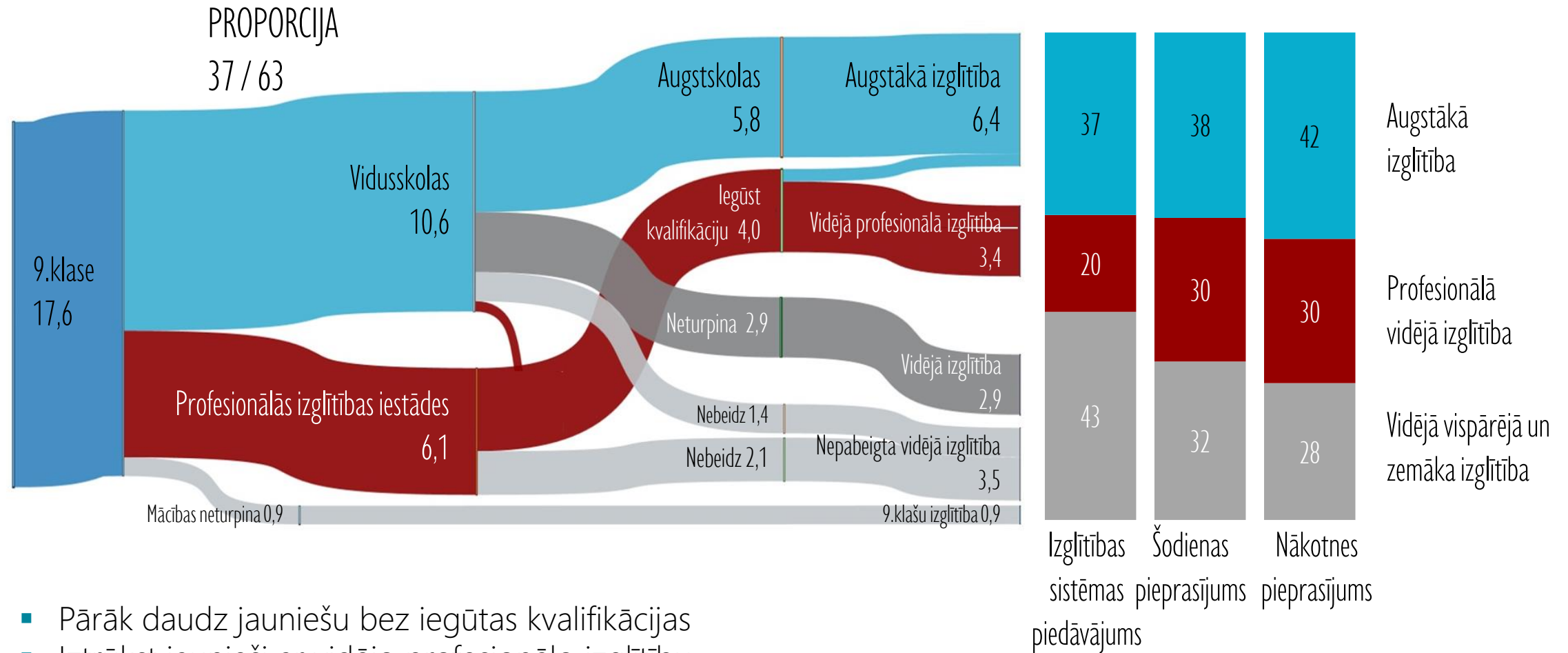
Darbaspēka prognozes 2025.gadam, absolventi 2017.gadā

Ekonomikas ministrija

IZGLĪTOJAMO PLŪSMAS IZGLĪTĪBAS SISTĒMĀ

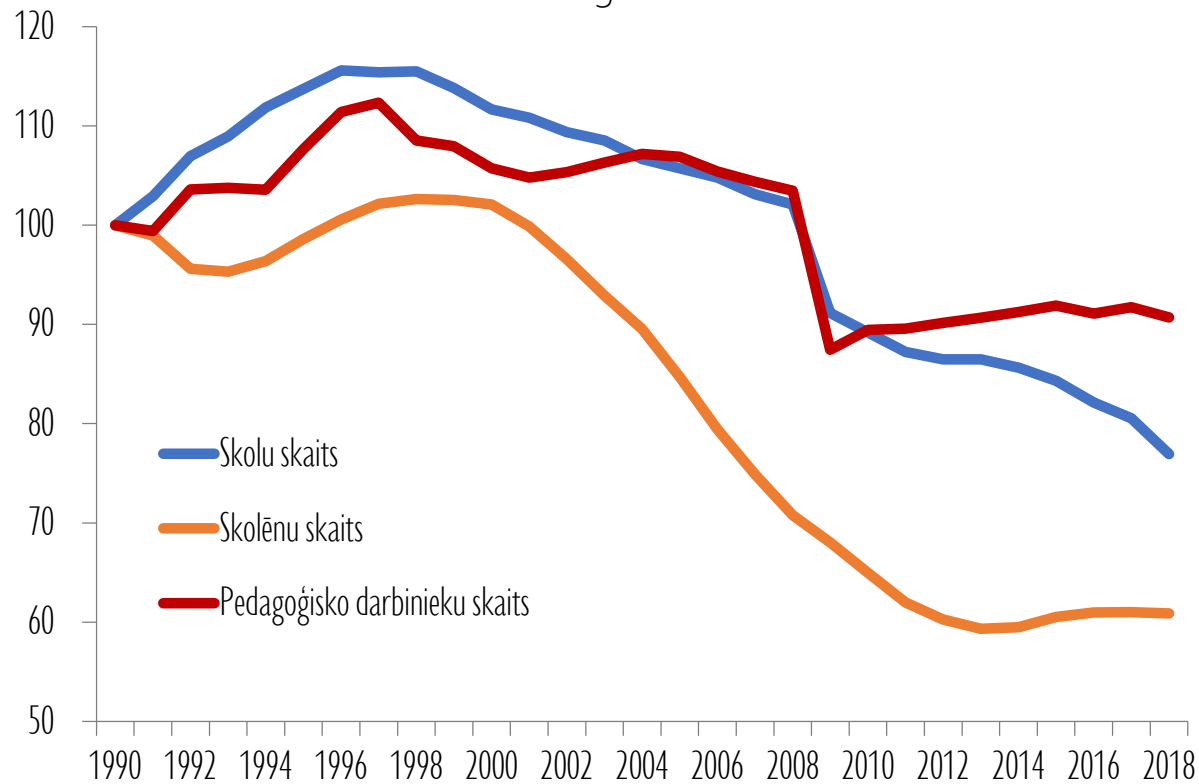
- Pārāk daudz jauniešu bez iegūtas kvalifikācijas
- Iztrūkst jaunieši ar vidējo profesionālo izglītību
- Augstākajā izglītībā nonākušo jauniešu skaits kvantitatīvi pietiekams, taču būtisks iztrūkums STEM jomās

Ekonomikas ministrija

SKOLAS, SKOLĒNI UN SKOLOTĀJI

Vispārizglītojošās skolās, mācību gada sākumā
1990.gads = 100

1900

962

2005

1017

2018

740

352
tūkst.

299
tūkst.

215
tūkst.

32
tūkst.

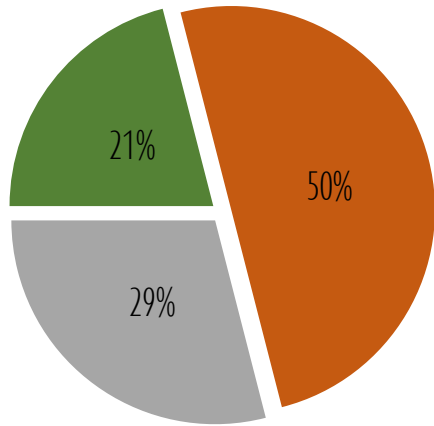
34
tūkst.

29
tūkst.

DARBASPĒKA DISPROPORCIJAS AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS TEMATISKAJĀS GRUPĀS

Piedāvājuma struktūra 2018

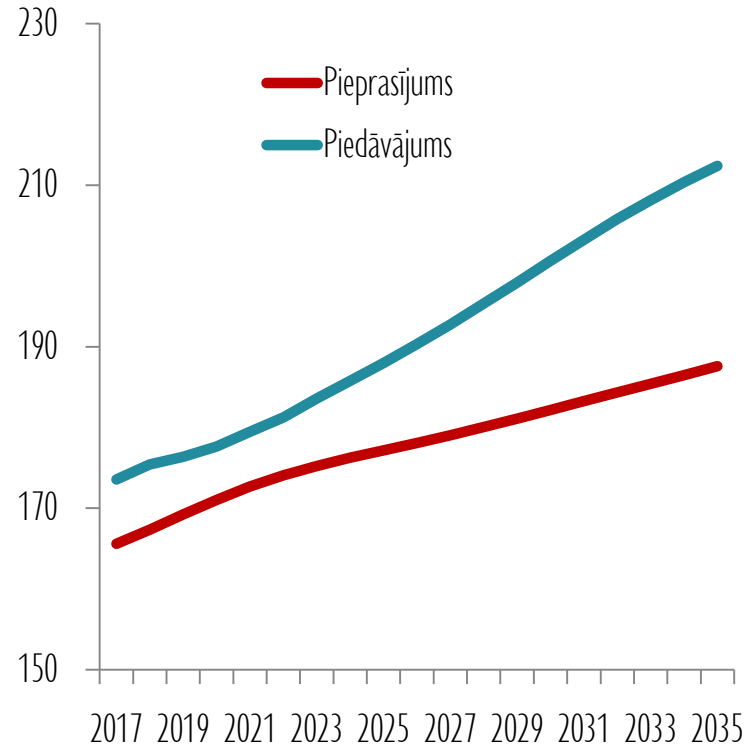

Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības, humanitārās zinātnes

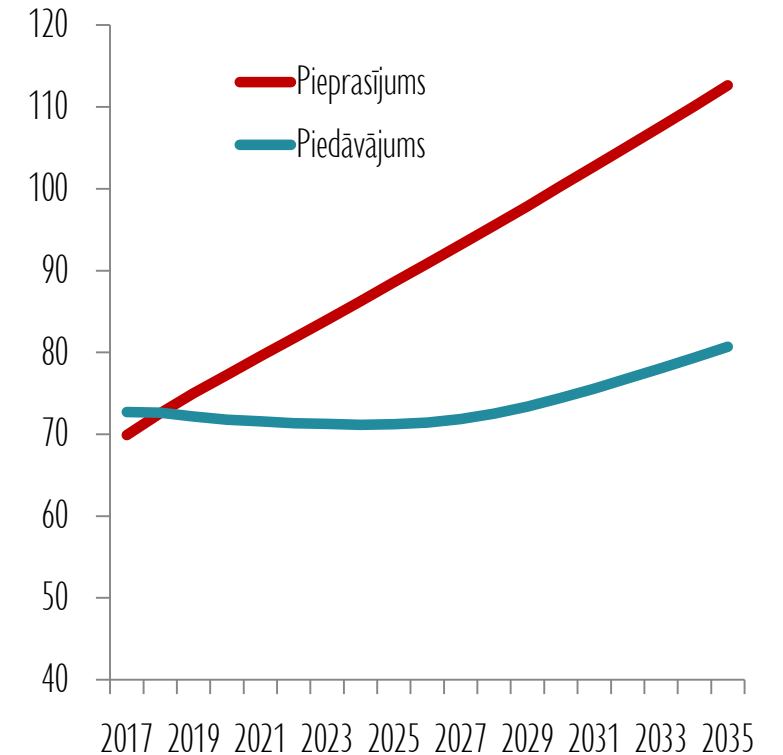
Dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība

Pārējās augstākās izglītības tematiskās grupas

Sociālās zinātnes,
komerczinības un tiesības,
Humanitārās zinātnes

Dabas zinātnes, matemātika un
informācijas tehnoloģijas un
Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība

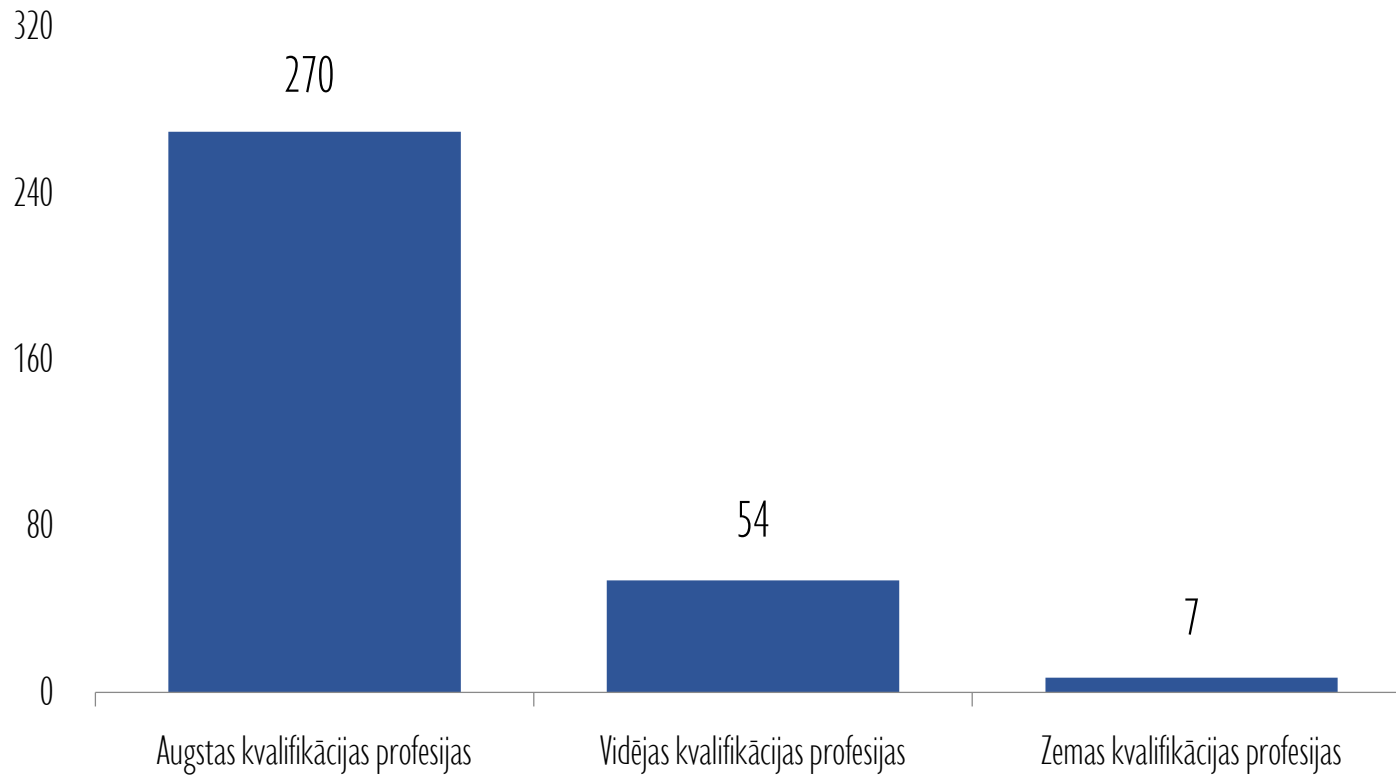

Ekonomikas ministrija

NODARBINĀTIE IEDZĪVOTĀJI AR AUGSTĀKO IZGLĪTĪBU

2018. gads, tūkstošos

23%

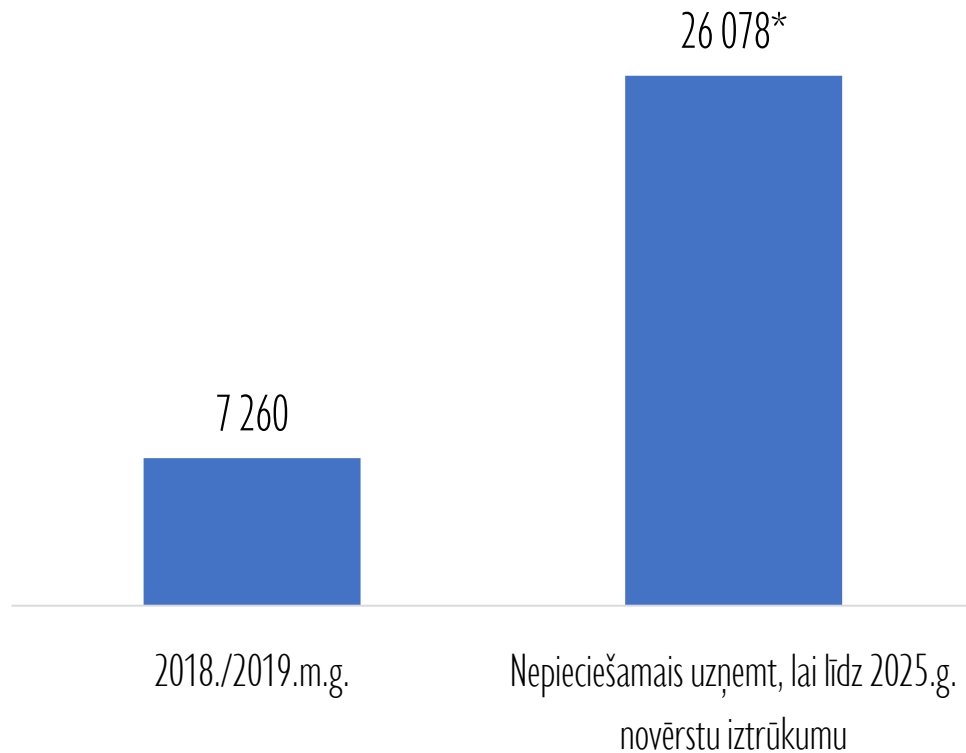
Iedzīvotāju ar augstāko izglītību strādā zemākas kvalifikācijas profesijās

Ekonomikas ministrija

STEM UZNEMTO STUDENTU SKAITS vs NEPIECIEŠAMAIS

Augstskolās un koledžās uzņemto studentu skaits STEM jomās

Būtiskākie ietekmējošie faktori:

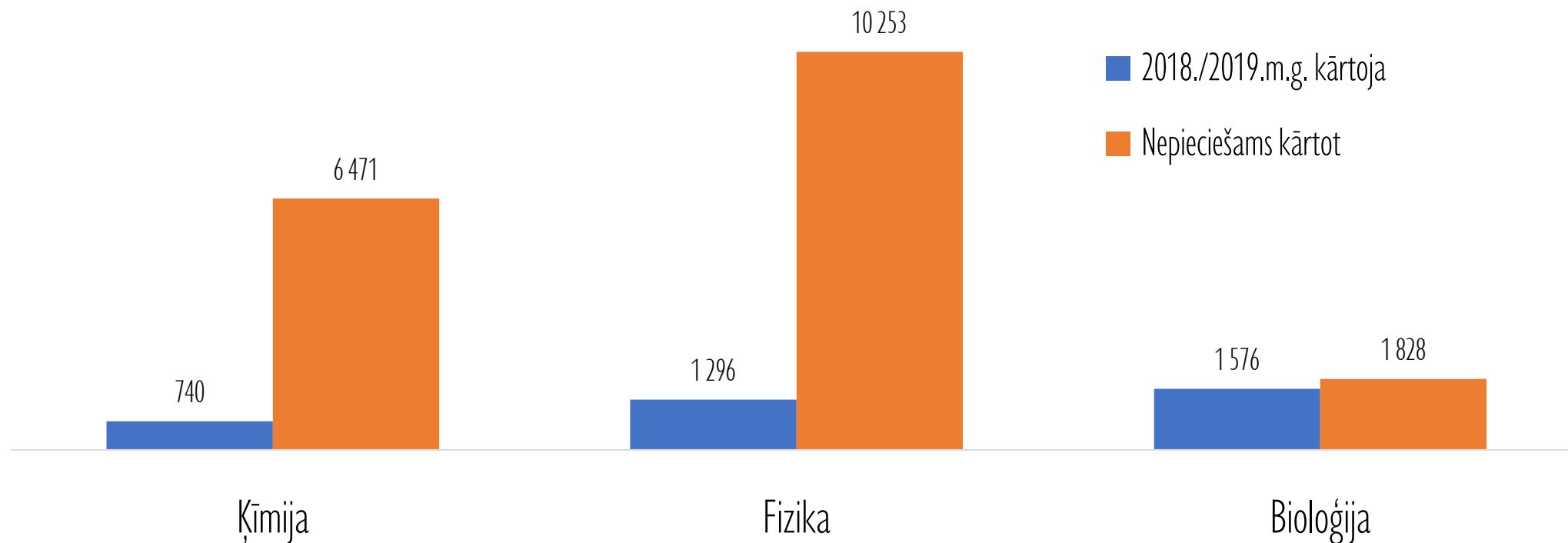
- Salīdzinoši īss laiks - līdz 2025.g.
- Augsts atbirums – kvalifikāciju/grādu iegūst vien ~40% no tiem kas uzsāk studijas

*Vidēji gadā nākamās 2-3 gadus

Ekonomikas ministrija

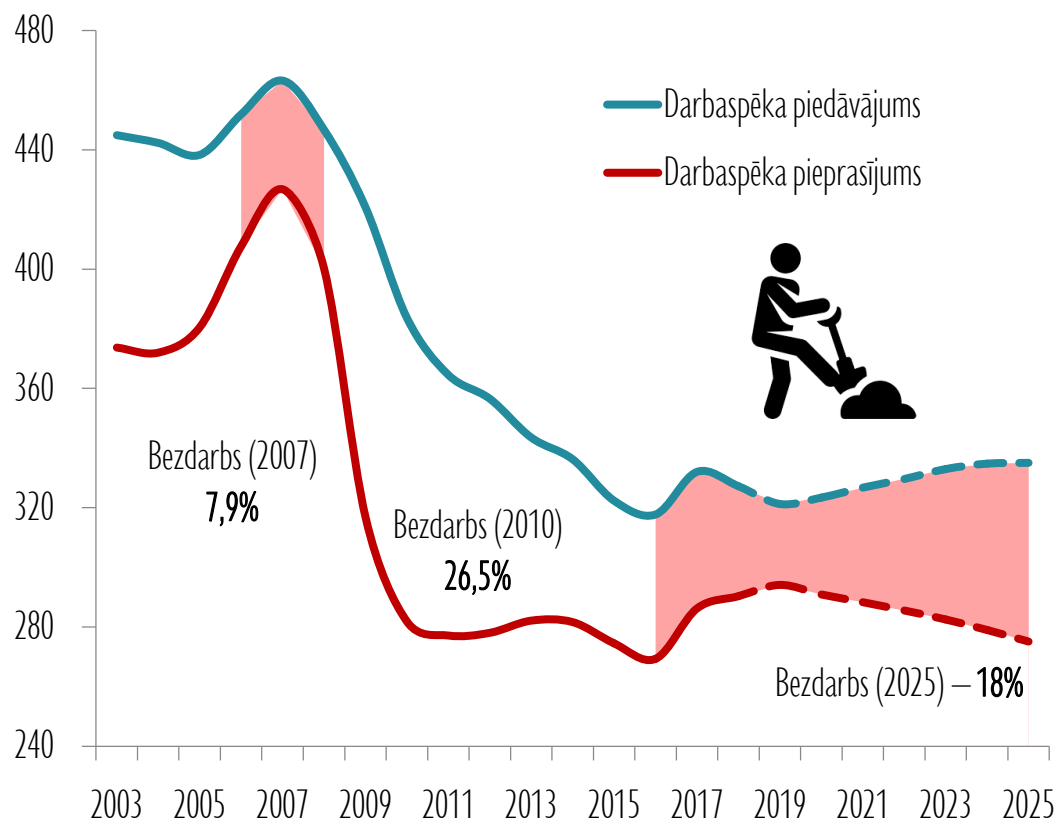
EKSĀMĒNU KĀRTOJOŠO SKOLĒNU SKAITS STEM PRIEKŠMETOS

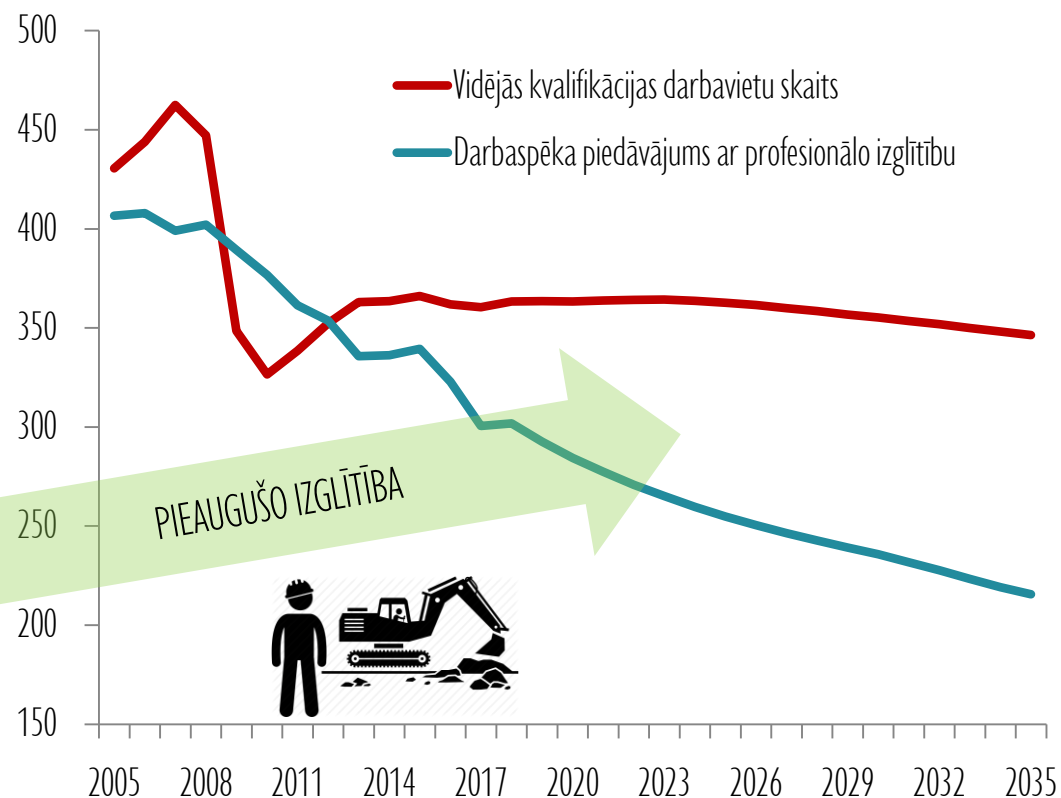

PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBA KĀ DARBA TIRGUS DISPROPORCIJU RISINĀJUMS

Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums ar vidējo vispārējo un pamatizglītību tūkst.

Darbaspēka pieprasījums un piedāvājums ar vidējo profesionālo izglītību tūkst.

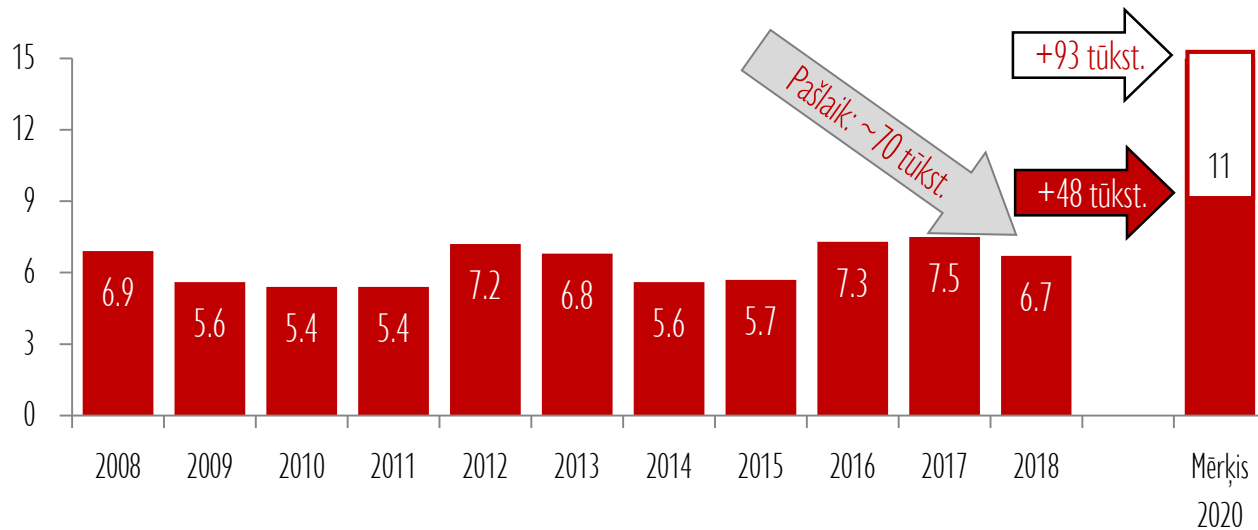
PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBA IR ĀTRĀS RISINĀJUMS DARBA TIRGUS DISPROPORCIJU MAZINĀŠANAI, TAČU IEDZĪVOTĀJU IESAISTE IR ZEMA

Pieaugušo izglītības loma - profesionālās mobilitātes veicināšana, it īpaši no sektoriem ar zemu produktivitāti uz sektoriem ar augstāku; darbaspēka/prasmju korekcijas īstermiņā un vidējā termiņā

Prasmju uzlabošana, pārkvalifikācija (*up-skilling*)
Darbaspēka / prasmju nodrošināšana perspektīvajām nozarēm

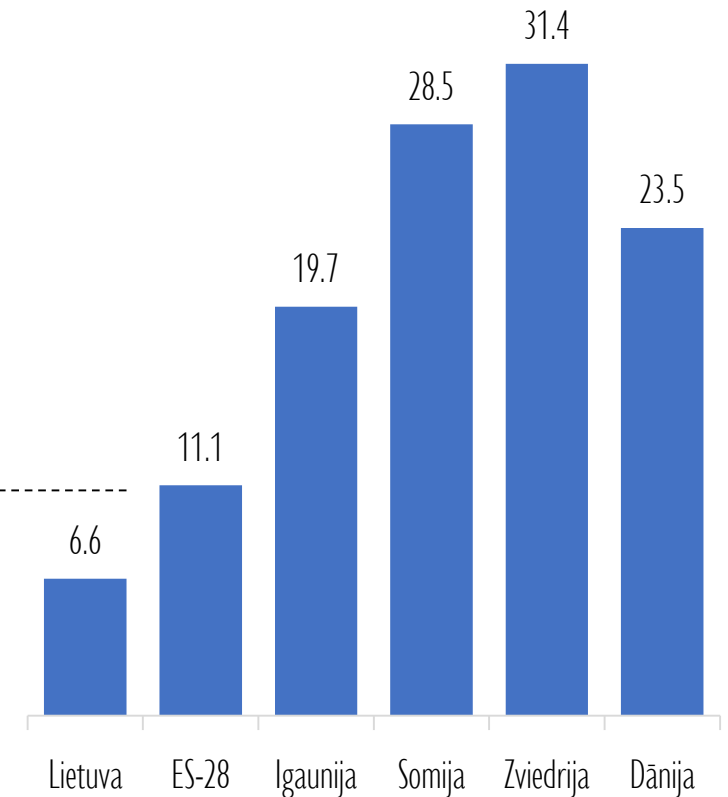
Iedzīvotāju iesaistīšanās līmenis mūžizglītībā Latvijā

(% no iedzīvotājiem vecumā 25-64 gadi)

Iedzīvotāju iesaistīšanās līmenis mūžizglītībā atsevišķās ES valstīs

(% no iedzīvotājiem vecumā 25-64 gadi, 2018. gadā)

KAVĒJOŠIE FAKTORI EFEKTĪVAS PIEAUGUŠO TĀLĀKIZGLĪTĪBAS SISTĒMAS DARBĪBAI

SABIEDRĪBA

- Zema interese. Sagaida kursus un programmas individuālo kompetenču celšanai
- Vāja reģionālā mobilitāte – dzīvesvieta – mācību iestāde - darbs
- Ne reti potenciāli zemais atalgojums nemotivē iesaistīties ilgākos apmācībasursos

UZŅĒMĒJI

- Ekonomikā dominē “zemo izmaksu” stratēģijas, neatmaksājas investēt darbinieku izglītībā, menedžments neizprot
- Nav skaidrs izglītības piedāvājums (ko, kāpēc, kvalitāte?)
- Piedāvājums nav atbilstošs vai nav pieejams (laiks, vieta, ilgums)

IZGLĪTĪBAS IESTĀDES

- Nav skaidrs, precīzs pieprasījums. Tirgū lēti, mazāk kvalitatīvi piedāvājumi. Jāveido jauni, specifiski izglītības produkti.
- Administrēšanas un finansēšanas mehānismi nav atbilstoši, nav motivējoši

MAKRO UN MIKRO LĪMENA MIJEDARBĪBA

Ekonomikas ministrija

KOPSAVILKUMS

- ✓ Mūsdienu **pasaulē notiek strauja tehnoloģiju transformācija** un svarīga ir valsts un uzņēmēju gatavība jaunajiem konkurētspējas izaicinājumiem, t.i. spējai gūt labumu no ražošanas iespējām nākotnē
- ✓ Ekonomikas modeļa **balstīšanās uz zemo un vidēji zemo tehnoloģiju nozarēm un liels mikro uzņēmumu īpatsvars ekonomikā ir nozīmīgs šķērslis virzībai uz zināšanām un inovāciju balstīto ekonomiku un produktivitātes plaisas mazināšanu**
- ✓ Galvenie **darba tirgus izaicinājumi vidējā termiņā saistāmi ar darbaspēka novecošanos un darba roku trūkumu tautsaimniecības izaugsmei svarīgajās nozarēs.**
- ✓ Arvien izteiktākas kļūst darba tirgus reģionālās atšķirības – **jaunās darbavietas galvenokārt veidojās ekonomiski aktīvāko reģionu centros**, savukārt lielākais darba meklētāju skaits ir mazāk attīstītās teritorijās.
- ✓ Mainoties tautsaimniecības struktūrai par labu nozarēm ar augstu inovāciju īpatsvaru apstrādes rūpniecībā un eksporta orientētos pakalpojumos, **pieaugs pieprasījums pēc inženierzinātņu speciālistiem.**
- ✓ **Strauji samazinās mazkvalificētu un atkārtojamu darbu skaits**, līdz ar to problēmas atrast darbu var būt cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni vai bez profesionālām iemaņām.

Ekonomikas ministrija

PALDIES!

Ekonomikas ministrija

Adrese: Brīvības iela 55, Rīga, LV-1519

Tālrunis: +371 6 7013 100

Fakss: +371 6 7280 882

E-pasts: pasts@em.gov.lv

Mājaslapa: www.em.gov.lv

Twitter: @EM_gov_lv, @siltinam

Youtube: <http://www.youtube.com/ekonomikasministrija>

Facebook: <http://www.facebook.com/atbalstsuznemejiem>